

Levinsky, describes its contents, characteristics and impact on Ukrainian society.

Keywords: Ukrainian Social-Democratic Party, socialism, national self-determination.

Шутак І.Д., Шаган О.В.

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

УДК 340.134

Постановка проблеми. Одним із основних та важливих завдань юридичної науки є підвищення технічного рівня законодавства, а саме поліпшення структури нормативно-правових актів, їх мови, стилю, усунення суперечностей, помилок, прогалин, колізій, зведення до мінімуму кількості нормативно-правових актів, що регулюють одні й ті ж суспільні відносини. Застосування основних правил, прийомів, засобів юридичної техніки потребує спеціальних знань та навичок, ігнорування та неврахування яких призводить до негативних результатів та втрати основної цінності, призначення права. Юридична техніка є актуальною в умовах розвитку законодавства та створення великої кількості нормативно-правових актів. Єдиного загального підходу до визначення поняття «юридична техніка» не сформовано, що є логічним з огляду на плюралізм праворозуміння.

Стан дослідження. Інститут юридичної техніки на етапі його становлення та розвитку досліджували різні науковці. Концептуальні питання сутності та значення юридичної техніки досліджували А. Александров, С. Алексєєв, В. Бабаєв, В. Баранов, М. Давидова, В. Карташов, Т. Кашанина, С. Поленина, А. Черданцев, І. Шутак та ін.; засобами юридичної техніки, а саме: юридичними конструкціями займалися С. Алексєєв, В. Баранов, Т. Доценко, А. Іванчин, Н. Тарасов та ін.; правові аксіоми, правові презумпції та преюдиції у праві розглядали В. Бабаєв, С. Єгоров, О. Левченко, Н. Тузов, А. Черданцев та ін. Проблеми мови права і правових понять досліджували Н. Власенко, С. Головина, Л. Морозова, А. Піголкін, А. Шепелев та ін. Теорію юридичних документів розглядали А. Єрмолаєва, К. Каргин, С. Стародубцев, Е. Шургин.

Серед вітчизняних науковців проблеми законотворення, експертизи нормативно-правових актів питання важливості та значущості юридичної техніки у своїх наукових працях піднімали О. Зайчук, С. Кравченко, О. Мурашин, Н. Оніщенко, Л. Пригара, О. Скакун, Ю. Шемшученко та ін. Комплексні наукові роботи з юридичної техніки та сфери її застосування у вітчизняній юридичній літературі поки ще відсутні.

Мета наукової статті. Визначити суть теоретичної основи юридичної техніки, основні підходи до поняття «юридична техніка», сфери її застосування.

Виклад основних положень. Поняття «юридична техніка» досить широко використовується у сучасній зарубіжній юридичній літературі. Так, В. Баранов, визначає юридичну техніку як сукупність засобів, прийомів, правил, котрі використовуються для видання та оформлення нормативно-правових,

правозастосовних, інтерпретаційних та інших актів [3, с. 10]. Д. Керімов, А. Піголкін, О. Скаун, А. Черданцев під юридичною технікою розуміють сукупність відповідних засобів і прийомів, методів і правил підготовки та викладу нормативно-правових актів [7, с. 52, 13, с. 25, 9, с. 587, 12, с. 334]. С. Алексеев доповнює це тлумачення прийомами та правилами систематизації нормативно-правових актів для забезпечення їх досконалості. [2, с. 267]. На думку С. Александрова юридична техніка – це оперування засобами юридичної мови з метою тлумачення змісту тексту юридичної норми в цьому контексті [1, с. 466]. Зовсім інший підхід пропонує А. Ушаков, розглядаючи поняття «юридична техніка» комплексно і виділяючи у середині цієї категорії зовнішню юридичну техніку, яка охоплює питання, що відносяться до правотворчої діяльності та внутрішню, що включає в себе питання, безпосередньо пов'язані з результатами правотворчої діяльності [11, с. 81]. Своє визначення, яке, на нашу думку, охоплює усі сфери юридичної техніки, дає М. Давидова. У її тлумаченні юридична техніка – це система професіональних юридичних правил і засобів, що використовуються при створенні нормативно-правових актів і здійсненні інакшої юридичної діяльності в сферах правотворчості, правоінтерпретації, владної і невідної реалізації права, яка забезпечує його форму і зміст [4, с. 317].

Досліджуючи інститут юридичної техніки О. Скаун визначає структуру цього поняття яку, на її думку, складають:

- юридична термінологія;
- юридичні конструкції;
- форма нормативно-правового акта, прийоми і правила викладу його змісту [9, с. 588].

Під юридичною термінологією автор розуміє систему юридичних термінів, тобто словесних позначень понять, що використовуються при викладі змісту закону, іншого нормативно-правового акта, та припускає так звану термінологічну уніфікацію. В основу уніфікації покладається однозначність, тобто вживання терміна у законі в тому самому значенні, загально визначеність – вживання термінів відомих, а не вигаданих законодавцем для даного закону, нормативно-правового акту, стабільність, тобто усталеність термінології, а не зміна її з прийняттям кожного нового закону чи нормативно-правового акту, їх простота і адекватність для змісту норм права, визначеність і чіткість у викладі нормативно-правового матеріалу, які виключають різне розуміння думки законодавця [9, с. 589].

В юридичній техніці використовується три групи термінів:

- загальноживані, що відображають відповідні економічні, соціальні та інші явища і відносини;
- правові, що відображають нормативні потреби правового регулювання;
- спеціальні, що відносяться до предмету законопроекту.

Заборона необгрунтованої зміни, заміни, підміни термінів, надання одному терміну кількох значень, послідовність вживання одного й того ж самого

терміну, при позначенні певного поняття, забезпечить єдність юридичної термінології. Точність у застосуванні терміну, конкретність та вичерпна повнота будуть сприяти правильному розумінню правової норми, що в свою чергу допоможе уникнути юридичних помилок та колізій.

Неприпустимим є використання неясних, багатозначних, нечітких, емоційно забарвлених термінів, словесних штампів, застарілих виразів і рідкісних слів, зайвих дублювань у тексті нормативно-правового акта [5, с. 232].

Юридична конструкція за визначенням А. Черданцева – це ідеальна модель, яка відображає складну структурну будову врегульованих правом суспільних відносин, юридичних фактів та їх елементів [12, с. 336].

Юридична конструкція за М. Давидовою – це розроблена доктриною і прийнята юридичним науковим товариством ідеальна модель, що дозволяє теоретично осмислити, нормативно закріпити, віднайти в правовому тексті і в реальних юридичних відносинах закономірний, послідовний, логічний зв'язок структурних елементів різних правових явищ. У даному трактуванні юридична конструкція дозволяє не тільки осмислити правову дійсність, але і ціленаправлено, раціонально діяти на неї [4, с. 320].

Основними критеріями класифікації юридичних конструкцій є :

1. У залежності від сфери дії конструкції: універсальні, міжгалузеві, галузеві;
2. За критерієм взаємодії елементів: статичні, динамічні;
3. У залежності від форми існування: нормативні, теоретичні;
4. За рівнем виникнення: національні, імплементовані;
5. За часом існування: традиційні, інноваційні, експериментальні;
6. У залежності від ступеня відображення правових явищ: реальні, фіктивні;
7. За рівнем досконалості чи станом наукової розробки: ідеальні, неідеальні.

Чим більше та краще юридичні конструкції відпрацьовані наукою і перевірені практикою, тим досконалішою є законодавча діяльність уповноважених органів.

Поряд із юридичною термінологією та юридичними конструкціями, не менш важливими є форма нормативно-правового акту, прийоми і правила викладу його змісту, вимоги до яких повинні бути однаковими для всіх нормативно-правових актів.

У юридичній літературі правила викладу юридичних норм у тексті нормативно-правового акта розділяють на шість взаємопов'язаних груп:

- пізнавально-юридичні;
- нормативно-структурні;
- логічні;
- мовні;
- документально-технічні;

- процедурні [10, с. 13].

У свою чергу, кожна група теж складається з сукупності конкретних правил, які передбачають наявність відповідних знань та використання необхідних прийомів для застосування їх у дію. Перш за все, це стосується предмету правового регулювання, який повинен бути розрахований на однорідні суспільні відносини не повинен змінювати чи скасовувати норми, що регулюють відносини іншого роду, а лише ті, що регулюються цим актом та повинен охоплювати всі питання регулювання конкретних суспільних відносин. Винятки і відсилання повинні використовуватись у виключних випадках. Норми, положення більш загального характеру повинні розміщуватись на початку нормативно-правового акта. У великих за розміром нормативно-правових актах норми необхідно відокремлювати у глави, розділи, частини з власною назвою, які в свою чергу мають складатись з статей, поділяються на частини, пункти, абзаци. Нумерація статей повинна бути безперервною, постійною і стабільною [5, с. 234]. Необхідними є формальні реквізити до яких відносять: найменування нормативно-правового акту, орган, що його видав, місце видання, дата видання, підписи офіційних осіб, порядковий номер.

Виділяють два основних способи викладу юридичних норм у тексті закону:

- абстрактний – характеризується тим, що ознаки явищ, незважаючи на їх різноманіття, подаються в узагальненому виді, виражаються абстрактними поняттями;

- казуїстичний – характеризується урахуванням індивідуальних ознак явищ, їх видів, фактів; перелічуються ті чи інші випадки – казуси.

Абстрактний спосіб (прийом) викладу свідчить про вищий рівень юридичної техніки. Однак казуїстичний спосіб (прийом) дозволяє з більшою визначеністю і чіткістю регулювати суспільні відносини, точно визначати кількість випадків відповідальності тощо. Абстрактний і казуїстичний способи викладу юридичних норм доповнюють один одного у разі їх правильного застосування [9, с. 590].

Висновки. Дотримання сукупності вимог, що є необхідними для створення нормативно-правових актів, а також їх удосконалення дозволить ліквідувати певну незвичність у побудові нормативно-правових актів, скоротить кількість прогалин, юридичних помилок, суперечностей між статтями нормативно-правового акта, а відтак і суперечності в регулюванні суспільних відносин. Усунення стилістичних погрешностей та нечітких формулювань дасть змогу підвищити якість нормативно-правових актів та їх роль для регулювання суспільних відносин.

Досліджені положення, дають змогу зробити висновки про те, що юридична техніка – це система професіональних юридичних правил і засобів, що використовуються при створенні нормативно-правових актів і здійсненні іншої юридичної діяльності в сферах правотворчості, правоінтерпретації, владної і невідладної реалізації права, яка забезпечує його форму і зміст.

Структура юридичної техніки, що складається з юридичної термінології, юридичної конструкції, форми нормативно-правового акта, прийомів і правил викладу його змісту дозволяє досліджувати проблеми правотворення, робити комплексний аналіз, експертизу нормативно-правових актів та створювати ефективне законодавство для розвитку України як правової держави.

1. Александров А.С. *Техника доказывания в русском уголовно-процессуальном дискурсе* / А.С. Александров // *Законодательная техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование: сборник статей: в 2 т.* – Н. Новгород. – 2001. – Т. 2. – С. 466-474.
2. Алексеев С.С. *Общая теория права: курс лекций: в 2 т.* / С.С.Алексеев // – М.: *Юридическая литература* – 1982. – Т. 2. – 360 с.
3. Баранов В.М. *Предисловие* / В.М. Баранов // *Проблемы юридической техники: сборник статей.* – Н. Новгород. – 2000. – С. 10-12.
4. Давидова М.Л. *Юридическая техника: проблемы теории и методологии.* / М.Л. Давидова // *Монография.* – Волгоград: ВолГУ – 2009. – 317 с.
5. Зайчук О.В. *Теорія держави і права: академічний курс / підручник за ред. Зайчука О.В., Оніщенка Н.М.* // К.: Юрінком Інтер. – 2006. – 688 с.
6. Кашанина Т.В. *Юридическая техника* / Т.В. Кашанина // М.: Эксмо – 2007 – 526 с.
7. Керимов Д.А. *Кодификация и законодательная техника* / Д.А. Керимов // М.: Гостюриздат – 1962 – 127 с.
8. Маршакова Н.Н. *Юридическая техника: понятие, виды, средства, основные функции и значение* / Н. Н. Маршакова // *Юридическая техника.* – 2007. – № 1. – С. 52 – 59.
9. Скакун О.Ф. *Теорія держави і права: підручник / Пер. з рос.* – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
10. Тихомиров Ю.А. *Юридическая техника – инструмент правотворчества и правоприменения* / Ю.А. Тихомиров // *Юридическая техника.* – 2007. – № 1. – С. 12 – 16.
11. Ушаков А.А. *О понятие юридической техники и ее основных проблемах.* / А.А. Ушаков. – Пермь. – 1961. – 377 с.
12. Черданцев А.Ф. *Теория государства и права* / А.Ф. Черданцев // М.:Юрайт-М – 2001. – 432 с.
13. *Язык закона* / Под ред. А. С. Пиголкина. // М.: *Юридическая литература* – 1990. – 200 с.

Шутак І.Д, Шаган О.В. Юридична техніка: теоретико-правовий аспект

Розглядається сутність юридичної техніки та її значення, основні підходи до визначення поняття «юридична техніка», прийоми та правила викладу змісту нормативно-правових актів, сфери застосування юридичної техніки.

Ключові слова: юридична техніка, нормативно-правовий акт, прийоми, правила, термінологія, юридичні конструкції.

Шутак И.Д, Шаган О.В. Юридическая техника: теоретико-правовой аспект

Рассматривается сущность юридической техники и ее значение, основные подходы к определению понятия «юридическая техника», приемы и правила изложения содержания нормативно-правовых актов, сферы применения юридической техники.

Ключевые слова: юридическая техника, нормативно-правовой акт, приемы, правила, терминология, юридические конструкции.

Shutak I.D, Shahan O.V. Legal Technology: theoretical and legal aspects

Essence of legal technique and its value is examined, basic going near determination of concept «legal technique», receptions and rule to exposition to maintenance normatively legal acts, application of legal technique domain.

Keywords: legal technique, normatively legal act, receptions, rule, terminology, legal constructions.